

УДК 784.2 (477)

Глуханіч Олеся Мирославівна,
викладач-методист Комунального закладу вищої
освіти «Ужгородський інститут культури і
мистецтв» Закарпатської обласної ради, голова
циклової комісії музичного мистецтва
ORCID: 0000-0003-3707-7602

РОЗВИТОК ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТТІ

Мета роботи полягає у визначенні найхарактерніших особливостей розвитку закарпатської вокальної школи у контексті становлення професійної музичної освіти краю. **Методологічну базу** складають дослідження з історії розвитку музичного мистецтва Закарпаття, теоретичні праці, статті і матеріали, присвячені розвитку закарпатської вокальної школи. Головними методами дослідження є історичний, системний та аналітичний методи. Їх використання дало можливість проаналізувати етапи становлення вокальної школи, виокремити характерні особливості її розвитку, сформулювати висновки. Основу дослідження склали методи теоретичного і порівняльного аналізу. З їх допомогою було висвітлено існуючий стан проблеми та розглянуто історичний аспект розвитку закарпатської вокальної школи, проаналізовано основні напрямки розвитку вокального мистецтва. Використання аналітичного методу дозволило дослідити та проаналізувати основні тенденції розвитку закарпатської вокальної школи. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше досліджено процес становлення закарпатської вокальної школи у контексті розвитку професійної музичної освіти на Закарпатті у такому формулюванні досліджується вперше. **Висновки.** Поліетнічність Закарпаття, тісні взаємовпливи культур є особливістю закарпатського музичного мистецтва, що знайшла своє відображення у всіх без винятку напрямках – у вокальному, хоровому, інструментальному жанрах. Закарпатська вокальна школа спирається на автентичні основи та представляє собою три основні напрямки – академічний, народний та естрадний.

Ключові слова: закарпатська вокальна школа, еволюція вокального мистецтва, академічне вокальне мистецтво, народна пісня, професійна музична освіта Закарпаття.

Глуханіч Олеся Мирославівна, преподаватель-методист Коммунального заведения высшего образования «Ужгородский институт культуры и искусств» Закарпатской областной рады, председатель цикловой комиссии музыкального искусства

Развитие вокальной школы в контексте становления профессионального музыкального образования на Закарпатье

Цель работы состоит в определении самых характерных особенностей развития закарпатской вокальной школы в контексте становления профессионального музыкального образования региона. **Методологическую базу** составляют исследования из истории развития музыкального искусства Закарпаття, теоретические труды, статьи и материалы, посвященные развитию закарпатской вокальной школы. Главными методами исследования являются исторический, системный и аналитический методы, их использование дало возможность проанализировать этапы становления вокальной школы, выделить характерные особенности ее развития, сформулировать выводы. Основу исследования составили методы теоретического и сравнительного анализа. С их помощью было раскрыто существующее состояние проблемы и рассмотрено исторический аспект развития закарпатской вокальной школы, проанализировано основные направления развития вокального искусства. Использование аналитического метода позволило исследовать и проанализировать основные тенденции развития закарпатской вокальной школы. **Научная новизна** статьи заключается в том, что процесс становления закарпатской вокальной школы в контексте развития профессионального музыкального образования на Закарпатье в таком формулировании исследуется впервые. **Выводы.** Полиэтничность Закарпаття, взаимовлияние культур является особенностью закарпатского музыкального искусства, что нашло свое отражение во всех без исключения направлениях – в вокальном, хоровом, инструментальном жанрах. Закарпатская вокальная школа базируется на автентической основе и являет собой три основные направления – академический, народный и эстрадний.

Ключевые слова: закарпатская вокальная школа, эволюция вокального искусства, академическое вокальное искусство, народная песня, профессиональное музыкальное образование Закарпаття.

Glukhanich Olesya, search engineer of the National Academy of Culture and Arts Leaders, Methodist Lecturer of the Municipal Institution of Higher Education "Uzhgorod Institute of Culture and Arts" of Transcarpathian Regional Council, Head of the Cycle Commission of Musical Arts

The development of vocal school in the context of becoming professional music education in Transcarpathia

The purpose of the article is to determine the most characteristic features of the Transcarpathian vocal school development in the context of becoming a professional music education of the region. **The methodological basis** consists of studies on the history of the development of music in Transcarpathia, theoretical works, articles and materials on the development of the Transcarpathian vocal school. The main **methods** of research are historical, systematic and analytical methods, their use made it possible to analyze the stages of formation of a vocal school, to isolate the characteristic features of its development, to formulate conclusions. The basis of the study was the methods of theoretical and comparative analysis. With their help, the current state of the problem was highlighted and the historical aspect of the Transcarpathian vocal school development was considered, the main directions of the development of vocal art were analyzed. The use of the analytical method made it possible to investigate and analyze the main trends of the Transcarpathian vocal school. **The scientific novelty** of the article is that the process of becoming a Transcarpathian vocal school in the context of the development of vocational music education in Transcarpathia is studied for the first time in such formulation. **Conclusions:** Transcarpathian polyethnicism, close mutual influences of cultures are a feature of Transcarpathian musical art, which has been reflected in all directions without exception - in vocal, choral and instrumental genres. Transcarpathian Vocal School is based on authentic foundations and represents three main areas - academic, folk and variety.

Keywords: Transcarpathian vocal school, evolution of vocal art, academic vocal art, folk song, professional music education in Transcarpathia.

Актуальність теми дослідження обумовлена недостатністю системних досліджень розвитку вокальної школи у контексті становлення професійної музичної освіти на Закарпатті. Зокрема, цікавим є дослідження основних напрямків розвитку вокального мистецтва на Закарпатті. Тут ми можемо виокремити три основні напрямки, що на даний момент активно розвиваються – академічне вокальне мистецтво, народна пісня та естрадний спів. Кожен з цих напрямків має своїх яскравих представників, свої особливі та неповторні моменти. Академічний та народний напрямки розвивались паралельно та тісно переплетені між собою. Народні пісні в обробці закарпатських композиторів становлять значну частку творчого репертуару представників академічного напрямку. Опора на національну народнопісенну основу є яскравою визначальною рисою представників закарпатської вокальної школи.

Аналіз досліджень і публікацій. Частково питання використання становлення і розвитку вокальної школи на Закарпатті висвітлюється в магістерських роботах О. Короленко, А. Куцик, кандидатських дисертаціях Л. Микуланинець, Т. Росул, наукових статтях О. Німилович, Г. Данканич та інших. Теоретичну основу дослідження складають праці Т. Росул, М. Микуланинець, О. Гріна, В. Гошовського, Л. Мокану, В. Теличка, В. Габорця, О. Кобулей, Ю. Соколовського, К. Оленич, М. Митровки, Г. Данканич, І. Попової, М. Кречка, І. Хланти, Л. Уральського, Н. Піцур, Я. Рак та інших. Проаналізовані наукові роботи дають уявлення про особливості розвитку закарпатської вокальної школи у виконавському та педагогічному аспектах, класифікацію та характеристику основних напрямів розвитку вокального мистецтва (академічне вокальне мистецтво, народна пісня та естрадний спів).

Дослідження розвитку та становлення вокальної школи на Закарпатті неможливе без детального аналізу становлення професійного музичного мистецтва в цілому. Цій темі присвячено ряд досліджень, серед яких центральне місце займає монографія О. Гріна «Професійне музичне мистецтво Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ століття: історичний аспект»[1].

Дослідженню вокального мистецтва Закарпаття присвятили свої статті, праці та дослідження Н. Бринкач, В. Волонтир, В. Габорець, Т. Грись, Г. Данканич, В. Жугай, В. Кобаль, В. Мадяр-Новак, Ю. Маслова, Л. Мокану, Л. Попова, Я. Рак, В. Туркевич, В. Фединишинець, І. Хланта та багато інших. Вокальне мистецтво України в цілому та західного регіону зокрема досліджували Л. Гринь, О. Гринюк, М. Жишкович, Р. Калин, Л. Кияновська, І. Околович та інші музикознавці. Грунтовне дослідження розвитку вокального мистецтва на Закарпатті здійснила Г. Данканич.

Метою дослідження є визначення найхарактерніших особливостей становлення і розвитку закарпатської вокальної школи у контексті становлення професійної музичної освіти краю.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку вітчизняного мистецтвознавства активізується інтерес до вивчення музичної культури різних регіонів. При значній кількості регіональних досліджень актуальною залишається проблема дослідження професійного музичного мистецтва Закарпаття другої половини ХХ століття та початку ХХІ століття. Виокремлення специфіки зазначеного феномену є необхідною передумовою для відтворення цілісної картини становлення українського культуротворчого процесу.

Особливого розвитку та поширення на Закарпатті набуло хорове мистецтво. Це пов'язане з тим, що саме хоровий спів є одним з найбільш доступних для широких мас. Адже для хорового співу зовсім необов'язковою є музична освіта чи хоча б початкові музичні знання учасників. Маючи від природи певні голосові дані та хоча б посередній музичний слух, людина може співати у хорі, тим самим поступово

розвиваючи свої природні здібності та самовдосконалюючись. До когорти популярних закарпатських майстрів хорової композиції слід віднести І.Бокшяя, П.Милославського, О.Кізіму, М.Рошахівського, Д.Задора, М.Гоєра, С.Сільвая, І.Мартона, М.Попенка, В.Гайдука, В.Волонтира та багатьох інших. Своєю творчістю вони збагачували репертуар професійних та аматорських хорових колективів.

У хоровому мистецтві Закарпаття бере свій початок і вокальна школа. Вокальне мистецтво Закарпаття представлене творчістю багатьох професійних виконавців, серед яких у першу чергу слід назвати Г. Ціполу, М. Зубанич, П. Матія, Н.Підгородську, О.Ільницьку-Хархаліс, С.Гігу, І.Поповича, О.Славно, Я.Садварій, Н.Копчу та багатьох інших.

Грунтовне дослідження розвитку вокального мистецтва на Закарпатті здійснила Г.Данканич. Вона, зокрема, виокремила основні етапи становлення і розвитку професійного вокального мистецтва Закарпаття. На її думку, періодизація розвитку вокальної школи Закарпаття виглядає наступним чином:

- Перший етап – 1920-1930 роки;
- Другий етап – 1945-1950 роки;
- Третій етап – 1960-1970 роки;
- Четвертий етап – 1980-1990 роки;
- П'ятий етап – від 2000 року і донині [2, 72].

Оскільки ця періодизація є логічною та продуманою, відповідає основним історичним передумовам формування розвитку культурно-мистецького простору Закарпаття в цілому та вокальної школи зокрема, ми будемо її притримуватися.

Перший етап носить в цілому підготовчий характер, це зумовлено в першу чергу відсутністю державного професійного музичного навчального закладу, в якому талановита молодь могла б здобувати музичну освіту. Всі музичні заняття, у тому числі і співом, відбувались приватним чином [2, 73].

Другий етап характеризується значною активізацією розвитку вокального мистецтва та відкриттям на Закарпатті спеціальних музичних навчальних закладів, серед яких особливе місце належало Ужгородському музичному училищу, Мукачівському педагогічному училищу та Хустському технічному культосвітніх працівників. Важливий вплив на розвиток музичного мистецтва мало і заснування Закарпатської обласної філармонії.

Н.Товтин відзначає, що після возз'єднання Закарпаття з Україною значно активізувалося музичне життя краю. Було створено ряд професійних мистецьких установ, засновано аматорські та професійні творчі колективи [7, 46]. У подальші роки вони здобули славу не тільки в Закарпатті, але й далеко за його межами.

Започаткування вокальної школи співвідноситься з іменами В.Ромішовської, А.Задора, П.Милославської, В.Мячиної, О.Гаєвої. Внесок В.Ромішовської в розвиток музичного мистецтва Закарпаття важко переоцінити. Вона фактично створила вокально-хоровий відділ, започаткувавши традиції закарпатського вокального мистецтва. Її вихованці в подальшому продовжили справу улюбленої вчительки, ставши викладачами музичного училища, передаючи свої знання новим поколінням талановитої молоді. Саме з В.Ромішовської бере свій початок професійна музична освіта на Закарпатті.

Іншою видатною постаттю того часу, що зробила свій внесок у розвиток вокального мистецтва на Закарпатті став видатний співак та педагог Андрій Задор, рідний брат Дезидерія Задора. Працюючи викладачем музичного училища, він навчав студентів базовим основам вокальної техніки. Всі його учні продовжили свою вокальну освіту у вищих навчальних закладах, ставши згодом педагогами, співаками. Він виховав багатьох талановитих співаків, серед яких – народний артист Росії А. Алексик (бас); народна артистка України, солістка Закарпатської обласної філармонії М. Зубанич (сопрано); соліст Будапештського оперного театру і викладач вокалу у місті Дебрецен Віктор Мошшані (баритон); народна артистка СРСР і України, володарка титулу «Найкраща Чіо-Чіо-сан світу» Гізела Ціпола (сопрано); заслужена артистка України Ельвіра Готвоні; професор Московського інституту сучасного мистецтва, талановита співачка Надія Сафронова та багато інших [2].

У другій половині ХХ століття відбувається активний розвиток музичного мистецтва на Закарпатті. Відбулось взаємопроникнення естетичних поглядів двох поколінь митців: старше покоління митців сповідує західноєвропейські мистецькі принципи, молоде покоління митців виступає пропагандистами східноєвропейських культурологічних принципів. Відкриття у 1960 році у м. Ужгороді регіонального відділення Хорового товариства мало позитивний вплив як на розвиток музичного мистецтва в цілому, так і на розвиток хорового співу зокрема.

Третій етап характеризується активізацією концертної діяльності, зверненням уваги на професійне збирання та дослідження фольклору. Активно концертує Закарпатський народний хор, при філармонії діє «Музичний лекторій», відбувається становлення композиторської школи.

Не оминула активізація творчої діяльності і музичні навчальні заклади краю. Ті основи, що були закладені в музичному училищі В.Ромішовською та А.Задором, отримали у подальшому розвиток у педагогічній діяльності наступного покоління викладачів та виконавців – вихованців вищезазначених корифеїв вокального мистецтва на Закарпатті. Починають свою педагогічну діяльність О. Левицька, Г.Бохорська, М.Михайлович, В.Глодан-Кіш та інші. Вони продовжують кращі традиції своїх наставників – В.Бохорської та А.Задора.

В це же час розпочинають свою концертну діяльність найкращі випускники А.Задора – Г.Ципола, А.Алексик, Л.Васильченко та інші. Вони гідно представляють наш край на всеукраїнських та міжнародних концертних та оперних сценах.

Продовжувачем традицій В.Ромішовської та А.Задора стала Г.Бохорська – прекрасний педагог, талановита співачка, справжній фахівець своєї справи. Навчаючись у Дезидерія та Андрія Задорів, вона здобула блискучу музичну освіту.

З 1973 року розпочалась педагогічна діяльність Г.Бохорської в Ужгородському музичному училищі, на посаді викладача по класу вокалу. З 1986 року вона очолювала вокальний відділ. Серед її студентів – заслужена артистка України, солістка Закарпатського народного хору Н. Гораль; заслужений артист України, артист Харківського академічного театру музичної комедії М. Маркович; заслужена артистка України, солістка Національної академічної хорової капели «Думка» Ю. Ондич; а також – О. Малейко, О. Заброварна, Н. Скубенич, А. Тягур, Н. Чертенкова, Р. Джупіна, В. Микулка, Н. Ізотова та інші [2, 101]. Вона була дуже мудрим педагогом, грамотно працювала з голосами, вміла підібрати відповідний репертуар, що допомагав студентам розкрити свій творчий потенціал. Вимоглива та чуйна водночас, вона була справжнім наставником для своїх вихованців. Саме тому студенти та колеги любили Г.Бохорську, приходили до неї за порадою, і вона нікому не відмовляла.

Вагомий внесок у розвиток Закарпатської вокальної школи зробила О.Левитська – у минулому випускниця Ужгородського державного музичного училища, яка продовжила навчання в Одеській державній консерваторії ім. А.Нежданової. Після завершення навчання повернулася в рідне училище, щоб навчати молодих талановитих співаків, ділячись з ними своїми знаннями та досвідом. Серед її випускників – народний артист України П. Матій, народна артистка України К. Лабик, Н. Єфімова, Т. Можняк та інші. О.Левитська виступала з методичними доповідями, брала активну участь у роботі вокального відділу, проводила велику профорієнтаційну роботу, виступала наставником молодих педагогів-вокалістів.

Закарпатська обласна філармонія з перших днів свого існування стала осередком культури в краї, місцем, де активно розвивалось музичне мистецтво в цілому та вокальне мистецтво зокрема. Основним місцем, де зберігались, плекались та розвивались вокальні традиції став Закарпатський народний хор. Саме його учасники зберігали та примножували славні вокальні традиції Закарпаття. В різні роки Закарпатським народним хором керували прекрасні майстри своєї справи, справжні поціновувачі своєї справи П.Милославський, М.Кречко, М.Попенко, О.Щербатий, П.Сокач, З.Корінець, М.Вігула. Зараз колектив очолює заслужений працівник культури України Наталія Петій-Потапчук.

Закарпатський народний хор завжди славився своїми талановитими вокалістами. Їх обирали з-поміж найталановитіших випускників Ужгородського музичного училища. До найбільш знакових постатей слід віднести Віру Баганич, Клару Лабик, Юрія Петрецького, Віктора Даньо, Михайла Форіша, Михайла Ходанича та багатьох інших. У подальші роки естафету розвитку вокального мистецтва підхопили П. Матій, М. Зубанич, О. Поляк, М.Копинець, Я.Садварій, Н.Підгородська, Е.Готвоні,

На розвиток вокального мистецтва Закарпаття величезний вплив мала діяльність ансамблю солістів «Гармонія», що працював при Закарпатській обласній філармонії. У різний час в його складі співали Василь Петрецький, Клавдія Серая, Ельвіра Гедеш, Олександр Теліга, Ельвіра Готвоні, Марія Зубанич, Оксана Ільницька-Хархаліс, Петро Матій, Марія Парфьонова, Людмила Новікова, Василь Михайлович, Марія Шелевер, Жанна Гелетіна, народна артистка України Клара Лабик. Також у діяльності ансамблю брали участь майстер художнього читання Борис Дерда, баяністи Геральд Євко, В'ячеслав Горай, Василь Марюхнич, Володимир Стегней, Михайло Рибалко, піаністи-концертмейстери Юрій Кречковський, Володимир Машіка та інші. [2, 129].

Висновки. В результаті дослідження було встановлено, що серед основоположників закарпатської вокальної школи слід виділити В.Ромішовську та А.Задора. Саме ці дві постаті заклали міцний фундамент подальшого становлення та розвитку професійної вокальної школи на Закарпатті, спроектували подальший розвиток вокального мистецтва та підготували цілу плеяду талановитих виконавців та педагогів, що і донині працюють у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.

Як бачимо, Закарпатська вокальна школа формувалася видатними педагогами та виконавцями світового рівня. Кожен з них здійснив свій внесок у становлення та розвиток вокальної школи на Закарпатті. Своїм талантом, неперевершеними вокальними даними, високим професіоналізмом видатні співаки Закарпаття – Г.Ципола, П.Матій, М.Зубанич, педагоги – В.Ромішовська, А.Задор, Г.Бохорська, О.Левитська, Н.Куклишина, Н.Підгородська та інші сприяли розвитку вокального мистецтва на Закарпатті.

Література

1. Грін О.О. Професійне музичне мистецтво Закарпаття XIX – першої половини XX століття: історичний аспект. Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації. 2004. 160 с.
2. Данканич Г.М. Професійне вокальне мистецтво Закарпаття другої половини XX – початку XXI століття в аспекті міжкультурної комунікації: дис. ... канд. мистецтвознав. / Львівська нац. музична академія ім. М. В. Лисенка. Львів, 2019. 337 с.
3. Калин Р. Вокальна школа як ментальний феномен. Наукові записки Тернопільського університету ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2012. №2. С. 114–121.
4. Мадяр-Новак В. Віра Карлівна Ромішовська – до 130-річчя від дня народження. Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 р. Ужгород, 2014. С. 79–85.
5. Микуланинець Л. М. Етнокультурологічне становлення професійної музичної культури Закарпаття у другій половині XX століття. // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. праць. Київ: Міленіум. 2009. Вип. 15. С. 184–188.
6. Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення // Збірка статей, есе про музичну культуру Закарпаття. Вип. 3. Ужгород: Карпати, 2016. 440 с.
7. Товтин Н. Становлення музичної культури Закарпаття XX століття (джерелознавчі аспекти). Вісник Львівського університету. 2016. Вип. 17. С. 45-52.

References

1. Ghryn, O.O. (2004). Professional music art of Transcarpathia in the XIX - first half of the XX century: historical aspect. Uzhghorod: Ghosprozrakhunkovyj redakcijno-vydavnychyj viddil upravlinnja u spravakh presy ta informaciji [in Ukrainian].
2. Dankanych, Gh.M. (2019). Professional vocal art of Transcarpathia in the second half of XX - beginning of XXI century in the aspect of intercultural communication. Ljviv [in Ukrainian].
3. Kalyn, R. (2012). Vocal school as a mental phenomenon. Naukovi zapysky Ternopiljskogho universytetu im. V. Ghnatjuka. Ternopilj, 2, 114–121 [in Ukrainian].
4. Madjar-Novak, V. (2014). Vera Karlovna Romishovskaya - to the 130th anniversary. Kalendar krajeznavchykh pam'jatnykh dat na 2015 r. Uzhghorod, 79–85 [in Ukrainian].
5. Mykulanyec, L. M. (2009). Ethnocultural development of professional music culture in Transcarpathia in the second half of the twentieth century. Mystectvoznavchi zapysky : zb. nauk. pracj. Kyjiv: Milenium, 15, 184–188 [in Ukrainian].
6. Professional musical culture of Transcarpathia: stages of formation (2016). Zbirka statej, ese pro muzychnu kuljuru Zakarpattja, 3. Uzhghorod: Karpaty [in Ukrainian].
7. Tovtyn, N. (2016). Formation of musical culture of Transcarpathia of XX century (source studies). Visnyk Ljvivjskogho universytetu, 17, 45-52 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.09.2019 р.